

Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışının Kanunlar Üzerinden İncelenmesi ve Uygulamada Yaşanan Sorunlar

Öznur Küçükkeleş*, Sena Şahin**

Makale Geliş Tarihi:12.12.2022

Makale Kabul Tarihi:29.12.2022

Öz

20. yüzyılda yaşanan ekonomik olumsuzluklar nedeniyle yükselişe geçen sosyal devlet, zamanla birçok faaliyet alanında etkisini göstermiştir. Sosyal devletle beraber sosyal haklar önem kazanmış ve gelir dağılımı, güvenlik, fırsat eşitliği, sağlık gibi birçok konuda sosyal politikalar ön plana çıkmıştır. Belde halkının yerel ve ortak ihtiyaçlarını karşılamakla görevli belediyeler, küreselleşmenin de etkisiyle zaman içerisinde anlamını değiştirerek, devletin sosyal politikalarını uygulayan birer hizmet kuruluşuna dönüşmüşlerdir. Sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak, Türkiye’de birçok kanun kapsamında yapılan değişikliklerle belediyeler “sosyal belediye” niteliği kazanmıştır. Böylelikle, sosyal belediyecilik uygulamalarıyla kentte yaşayan halkın refah düzeylerini artırma, sosyal barışı ve adaleti sağlama konusunda yerel kalkınmaya destek olmak istenmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye’de sosyal belediyecilik anlayışının kanunlarda yansımaları nasıldır? sorusuna cevap aranmaktadır. Bu soruya cevap bulmak amacıyla çalışmada, Türkiye’de sosyal belediyecilik anlayışı kanunlar ve belediye hizmetleri üzerinden incelenmiştir. Çalışma sonucunda sosyal belediyeciliğe kanunlarımızda yeteri kadar yer verildiği, belediyelere geniş görev ve yetkilerin verildiği; fakat sosyal hizmetlerin siyasi rant sağlamak amacıyla projelendirildiği görülmüştür. Buna bağlı olarak Türkiye’de sosyal belediyeciliğin, plansız, programsız ve herhangi bir amaç gütmeyen, sorunlara geçici çözümler üreten uygulamalardan ibaret olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Belediye, sosyal belediyecilik, sosyal devlet

Examination of Social Municipality Approach in Turkey Through the Law and Problems in Implementation

Abstract

20. the social state, which has been on the rise due to the economic adversities experienced in the century, has shown its influence in many fields of activity over time. With the social state, social rights have gained importance and social policies have come to the fore on many issues such as income distribution, security, equality of opportunity, and health. The municipalities, which are responsible for meeting the local and common needs of the people of the town, have changed their meaning over time with the effect of globalization and have turned into service organizations that

* İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, oznuruludag@hotmail.com.tr ORCID: 0000-0001-9025-6779

** İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, senaashnn@gmail.com ORCID: 0000-0003-2728-9839

implement the social policies of the state. As a requirement of the social state understanding, municipalities have gained the quality of “social municipality” with the amendments made within the scope of many laws in Turkey. Thus, it was intended to support local development in increasing the welfare levels of the people living in the city through social municipality practices and ensuring social peace and justice.

In this study, how is the understanding of social municipalism reflected in the laws in Turkey? the answer to this question is being sought. In order to find the answer to this question, in the study, the understanding of social municipalism in Turkey was examined through laws and municipal services. As a result of the study, it has been seen that social municipalism has been given enough space in our laws, that municipalities have been given broad duties and powers, but that social services have been designed to provide political rent. Accordingly, it has been concluded that social municipalism in Turkey consists of applications that produce temporary solutions to problems without a plan, without a program and without any purpose.

Keywords: *Municipality, social municipality, social state*

I. GİRİŞ

Devletin, toplumun tüm kesimlerini korumak ve refahını sağlamak amacıyla organize olması bizleri “sosyal devlet” kavramı ile tanıştırmış ve bu kavrama bağlı olarak sosyal hizmet, sosyal yardım, sosyal güvenlik gibi politikalar üretilerek devletin hizmetlerinin daha etkin ve verimli hale gelmesi sağlanmıştır. Nüfustaki hızlı artış ve kentleşme, hizmetlerin sunumunu devletten yerel birimlere kaydırmış ve “sosyal belediyecilik” anlayışı önemli hale gelmiştir.

Başlangıçta klasik diyebileceğimiz belediyecilik anlayışında belediyeler; kentin yolunu yapmak, suyunu sağlamak, imarını yönetmek ve park-bahçe düzenlemek gibi görevleri üstlenmiştir. Zaman içerisinde, topluma en yakın birimler olan ve kalkınmada daha aktif kurumlar olarak karşımıza çıkan belediyeler, hizmet sundukları toplumun ekonomik yapısını güçlendirmeye yönelik çalışma anlayışı içerisinde yeniden konumlanmıştır. Ayrıca 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun

ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile beraber büyükşehirlerde köyler kaldırılmış ve bu alanlar mahalleye dönüştürülmüştür. Bu illerde belediyelerin sınırları yeniden düzenlenerek görev alanları, illerin mülki sınırlarına dek genişletilmiştir. Dolayısıyla belediyelerin görev ve sorumluluk alanları da bu değişime tabi tutulmuştur. Bu durum, ilçe belediyelerin yürüttüğü birtakım görevlerin büyükşehir belediyeleri tarafından yürütülmesi sonucunu doğurmuştur. Bundan dolayı belediyeler, özellikle kırsal bölgelerde yaşayan insanların sosyal yaşam içerisinde daha fazla yer edinmeleri için etkin sosyal politikalar uygulayarak hizmet etmeye başlamışlardır. Bu sayede sosyal devlet olmanın gerekleri yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Çünkü belediyeler, yerel sorumluluk kapsamında halka en yakın kurumlar olarak sosyal politikaları daha etkin uygulama kapasitesine sahiptir. Devletin eksik kaldığı durumlarda belediyeler devreye girerek çalışmalarını yürütebilmekte ve dolayısıyla “sosyal belediyeçilik” niteliğini kazanmaktadırlar¹. Buradan hareketle belediyelerin sosyal politika uygulamalarında devlet ile halk arasında köprü vazifesi gördüklerini söylemek mümkündür.

Sosyal belediyeçilik, devletin yereldeki yansımasıdır. Kavram, halkın ihtiyacı olan hizmetlerin, halka en yakın birimler tarafından sunulması ve yalnızca teknik altyapı hizmetlerini değil, aynı zamanda ekonomik, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasını da

¹ Batal, Salih, “Türkiye’de Sosyal Devlet Kavramının Dönüşümü: Sosyal Belediyeçilik”, Sosyal Araştırmalar Dergisi, 19(2), 2015, s. 231.

kapsamaktadır².

Bu kapsamda çalışmada, Türkiye’de sosyal belediyecilik anlayışının tarihsel gelişimi incelenerek uygulamada yaşanan sıkıntılar irdelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmada literatür taraması yapılarak daha evvelki araştırmalar incelenmiş ve elde edilen bulgular ışığında konu tartışılmıştır.

II. SOSYAL BELEDİYECİLİK

Sosyal belediyecilik, *“yerel yönetimlere sosyal alanlarda planlama ve düzenleme görevi yükleyen; bu doğrultuda kamu harcamalarının yanı sıra konut, eğitim, sağlık ve çevrenin korunması alanlarını içerecek biçimde sosyal amaca yönlendiren; işi ve kimsesi olmayanlara yardım edilmesi, sosyal dayanışma ve entegrasyonun oluşturulmasıyla kültürel ve sosyal faaliyet ile çalışmaların gerçekleştirilebilmesi amacıyla ihtiyaç duyulan altyapı ve yatırımların yapılması için bilinçli politikalar üretmesini öngören; toplumsal kesimler ve bireyler arasında etkisini yitiren sosyal güvenlik ve adalet kavramını kuvvetlendirmeye ilişkin olarak yerel yönetimlere sosyalleştirme ve sosyal kontrol fonksiyonu yükleyen bir model”* olarak tanımlanmaktadır³. Akdoğan ise, sosyal belediyeciliği *“Toplumsal konularda planlama ve düzenleme fonksiyonu yükleyen, bu kapsamda kamu harcamalarını eğitim, sağlık, konut ve çevreyi de kapsayacak*

² Ünlü, Ufuk, “Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi”, *Sayıştay Dergisi*, (102), 2016, s. 64.

³ Kaya, Erol/Şentürk, Hulusi, *Muhafazakâr Demokraside Yerel Yönetim Vizyonu*, İstanbul 2007, s. 37-38.

biçimde sosyal amaca yönlendiren yerel otoriteye bu görevleri yükleyen anlayıştır. İşi olmayan ve bakacak kimsesi olmayanlara yardım eden sosyal dayanışma ve bütünleşme ile beraber sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmalarının icrası, altyapı yatırımlarının tesisi için bilinçli politikalar planlayan; ayrıca bireyler ve toplumlar arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adaleti güçlendirme gayreti olarak yerel idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol fonksiyonu yükleyen bir modeldir.” şeklinde tanımlamıştır⁴.

Ünlü’ye göre ise sosyal belediyecilik, toplumsal problemleri ortadan kaldırmayı ve yardıma ihtiyaç duyanların durumlarını iyileştirmeyi bunlarla beraber halkın yaşadıkları alanlarda sükûnet, sağlık ve güvenli bir ortamın oluşturulmasını planlayan belediyeciliktir ve kısa vadede iyileştirme, uzun vadede sorunlara kalıcı çözümler bulan bir yönetim anlayışıdır⁵. Sosyal belediyeciliği uygulamalarıyla, yerel hizmet anlayışından ziyade toplumda adalet ve barışı gerçekleştirmeye çalışan yönetim anlayışı olarak kabul eden Çelik ise, toplumun kalkınmasında sosyal belediyelerin önemine vurgu yapmaktadır⁶.

Literatüre bakıldığında sosyal belediyeciliğin, özellikle Türkiye’nin belediye tarihinde yeni kavramsallaştırılmaya başladığı görülmektedir. Kavramın ilk olarak Türkiye’nin kuruluş yıllarında devletin siyasal, ekonomik ve sosyal yönden koşullarının pek de iyi

⁴ Akdoğan, Yalçın, “Sosyal Belediyecilik”, Yerel Siyaset Dergisi, (3), 2006, s. 44.

⁵ Ünlü, s. 68.

⁶ Çelik, Mehmet Beşir, Sosyal Belediyecilik Bağlamında Bilgi Evi Uygulamaları: Zeytinburnu Belediye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2019, s. 32.

olmadığı dönemde kullanıldığı görülmektedir. 1924 yılında 442 sayılı Köy Kanunu ve 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere sosyal alanlarda birtakım görevler yüklenmiştir. 2005 yılına kadar yürürlükte kalan 1580 sayılı Kanun, sokakta bırakılan çocukları gözetme, kazayauğrayanlara yardım etme, kimsesiz çocukların barınma, eğitim, okul gibi ihtiyaçlarını gözetme, iş ihtiyacı olan bireylere iş bulma gibi bir takım sosyal görevleri edinmiş ve bu hususta düzenlemeler gerçekleştirmiştir.

Bunlarla birlikte tiyatro, yurt, spor tesisleri, gençler için yarış sahaları, park ve bahçeler, doğumhaneler, halk için kütüphane ve okuma salonları açmak, korular yetiştirmek de belediyelere görev olarak tanımlanmıştır. Ancak, Kanun’da belirtilen görevler için herhangi bir zaruriyet veya standart getirilmemiş, belediyelerin inisiyatifine bırakılmıştır⁷. Savaştan yeni çıkan Türkiye, 1929 Ekonomik Buhranı’ndan olumsuz etkilenmiş, meydana gelen ekonomik yetersizlikler sonucunda Kanun’un uygulanmasında sorunlar yaşanmıştır. Bu nedenle 1948 yılında 5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu çıkarılarak belediyelerin gelir imkanları artırılmış ve borçlanmalarına olanak sağlanmıştır⁸. Ekonomik sıkıntılar, 1950’li yıllarda köylünün iş bulma ümidiyle kente göç etmesine neden olmuştur. Köyden kente göç, hızlı kentleşme ve kentlerde kontrolsüz büyümeyi de beraberinde getirmiş; bu durum belediyelerin sosyal

⁷ Ortaylı, İlber, Türkiye İdare Tarihi, Ankara 2008, s. 295.

⁸ Erbay, Yusuf/Akgün, Hasan, Modernleşmeden Küreselleşmeye Türkiye’de Yerel Yönetimler Tarihi ve Bugünü, İstanbul 2013, s. 72-73.

politikalarından vazgeçip alt yapı sorunlarına yönelmelerine neden olmuştur. 1580 sayılı Kanun ile belediyelere verilen sosyal görevler, belediyelerin ilgisizliğinden dolayı merkezi birimler tarafından yerine getirilmeye başlanmıştır⁹. Bu sebeple belediyelerin sosyal alandaki etkinliği zayıflamıştır¹⁰.

1961 Anayasası, “sosyal devlet” ilkesinin ilk kez kabul edildiği Anayasa olmuştur ve bu Anayasa sayesinde merkezi yönetim ile belediyelerin hizmet sunma biçiminin yeniden gündeme gelmesi sağlanmıştır. 1961 Anayasasınının 10. maddesinde “*Devlet kişinin temel hak ve hürriyetlerini fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasi ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar*” ifadesiyle özgürlüğün sağlanması için devlet görevli kılınmıştır. 1982 Anayasası’nın da aslında temelde kendinden önceki Anayasa’yla aynı eğilimi paylaştığını söyleyebiliriz. Zira 1961 Anayasası’nda olduğu gibi, 1982 Anayasası’nda da Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmektedir. Yine Cumhuriyetin sosyal niteliği vurgulanarak bu anayasada geniş sosyal haklar sunulmuştur. 1961 Anayasası’nın 10. maddesinin karşılığı, 1982 Anayasası’nda devletin temel amaç ve görevleri; toplumdaki huzuru sağlamak, bireylerin haklarını garanti altına almak, adaleti sağlamak gibi temel hususlar üzerinden ele alınmıştır. Bu düzenlemeler

⁹ Keleş, Ruşen/Duru, “Bülent, Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, Mülkiye Dergisi, 2008, 32(261), s. 41

¹⁰ Ersöz, Halis Yunus, Sosyal Politikalarda Yerelleşme, İstanbul 2011, s.

paralelinde gereken yasal düzenlemeler ve yapılaşmalar gerçekleştirilmiştir¹¹. Buradan anlaşılacağı üzere anayasamızda sosyal devlet; vatandaşların sosyal durumlarını iyileştiren, onlara belirli düzeyde yaşam sağlayan ve onların sosyal güvenliğini garanti altına alan devlettir.

Bir başka tanımlamaya göre sosyal devlet; sosyal problemlere farklı yaklaşan ve bu problemleri gidermek amacıyla uygulama alanındaki farklı şekillerine rağmen, farklı sosyal grupları gözeterek sosyal politikalar geliştiren ve uygulayan devlettir. Bu devlet, sosyal politikayı, kendi başına ya da katılımcı demokrasi kapsamında sivil toplum kuruluşlarıyla beraber uygulayan devlettir¹². Sosyal devletin temelini, devletin sosyal ve ekonomik alana müdahale etmesi olduğunu belirtmektedir¹³. Özdemir’e göre ise sosyal devlet; gelir temini, fırsat eşitliği, sosyal denge ve barışı hedefleyen bir devlet formudur ve böylece vatandaşların toplumsal ve siyasal hayata katılabilmelerini sağlar¹⁴. Bunun için de güçsüz olanları güçlülere karşı koruyarak eşitliği ve sosyal adaleti sağlayarak toplumsal dengeyi gözetir. Dolayısıyla sosyal devletin unsurlarından biri sosyal adalettir.

Sosyal adalet, bir ülkede bireyler arası gelişmişlik farklarının en

¹¹ Fidan, Ali, Sosyal Politikaya Katkısı Açısından 5393 sayılı Belediye Kanunu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006, s. 35-36.

¹² Seyyar, Ali, “Yerel Yönetimin Gelişiminde Sosyal Politikaların Önemi”, Sosyal Siyaset Dergisi, (25), 2008, s. 345.

¹³ Sallan Gül, Songül, Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskaçında Refah Devleti, Ankara 2006, s. 2.

¹⁴ Özdemir, İsmail Mansur, Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008, s. 79-80.

aza indirgenmesi ve bireyin kendini ifade edebilmesi ile ilgili bir kavramdır¹⁵. Temelinde eşitlik ve özgürlüğü barındıran sosyal adalet, ülkede farklı kesimler arası büyük gelişmişlik farklarının yaşanmaması ve herkesin aynı fırsatlardan yararlanabilmesi adına gözetilen adalet olarak tanımlanabilir. Heywood'a göre ise; sosyal adalet vatandaşların sosyal refahı konusunda, güvenlik, sağlık, eğitim ve bunlar gibi diğer hizmetlerle (her ülkede farklı olsa bile) temel sorumluluğu üstlenen devlettir¹⁶. Barker da ideal olanın bir toplumdaki tüm bireylerin aynı temel haklara, fırsat ve yükümlülüklerle, korunmaya sahip ve sosyal yardımlardan eşit şekilde yararlanması durumu olduğunu belirtmektedir¹⁷. Bu anlayışın temelinde “hak” kavramı bulunmaktadır. 10 Aralık 1948 yılında Birleşmiş Milletler de Genel Kurulu'nda 217 A(III) sayılı karar ile İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini kabul etmiş ve bildirgenin 25. maddesinde bireylerin sosyal haklar; yaşam standartlarının temini, gereken durumlarda toplumsal hizmetlerin sağlanması ve güvenlik hakkı kapsamlarında tanımlanmıştır. Buna göre bireylerin sahip olduğu sosyal haklar, eğitim, sağlık ve konut gibi alanlarda insan onuruna yakışır hizmetin garanti edilmesini ve sakatlık, yaşlılık, engellilik ve hastalık gibi durumlarda hayatı kolaylaştırıcı tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir. İşte bahsedilen bu değerlerin üzerine inşa edilen sosyal devlet ile 1970'li yıllarda siyasi ve ekonomik gelişmelerin etkisiyle merkezi yönetim, sosyal hizmetlerden elini

¹⁵ Ertük, Sabri, Küreselleşen Dünyada Küreselleşemeyen Sosyal Adalet, İstanbul 2016, s. 41.

¹⁶ Heywood, Andrew, Küresel Siyaset, Uslu N. ve Özdemir H (Çev.), Ankara 2014, s. 157.

¹⁷ Barker, Robert Lee, The Social Work Dictionary (4th ed.), Washington DC. 1999, s. 451.

çekerek elinde bulunan bu gibi hizmetleri yerel yönetimlere, özellikle de belediyelere devretme eğilimine girmiştir¹⁸. Buna bağlı olarak 1970’lerde belediyecilik algısı değişmeye başlamış ve “sosyal belediyecilik” anlayışı kurumsallaşmıştır. 1970’li yıllarda belediyelerin sosyal belediyeciliği benimsemesinin nedenlerinin başında yoksulluk, gelir adaletsizliği, kentsel rantların topluma kazandırılması arzusu ve herkesin sunulan hizmetlerden adil biçimde faydalandırılması çabası gelmektedir. Bunda, Türkiye’de yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmelerin yanı sıra özellikle belediyeler üzerinde özgürlük, adalet ve eşitlik gibi fikirlerin daha yoğun kullanılmaya başlaması etkili olmuştur¹⁹. Yine bu dönemde göç ile gelen vatandaşın belediyelerden beklentisinin artmasına rağmen merkezi hükümet karşısında belediye başkanlarının farklı partilerden olması nedeniyle kaynak aktarımında kesintilerin yaşanması, belediyeleri kaynaklarını en verimli şekilde kullanmaya ve yeni kaynaklar bulmaya itmiştir. Bu dönemde halkın isteklerinin her şeyden önemli olduğu fikri sosyal belediyecilik anlayışının yeniden yorumlanmasına neden olmuştur²⁰. Kavramsal olarak ilk kez 1973-1977 yılları arasında kullanılan sosyal belediyecilikle birlikte, o dönemde aşevi ve fırın hizmeti, birlik ve kooperatiflerle iş birliği içinde üretim, sendika ve meslek örgütleriyle

¹⁸ Gül, Hüseyin/Memişoğlu, Dilek, “Yapısal Değişim Sorunu Çerçevesinde Yönetimsel Reform”, M. Akif Çukurçayır ve Gülise Gökçe (Der.), Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları, Konya 2007, s. 94.

¹⁹ Güler, Mahmut, “Toplumcu Belediyeciliğin Doğuş Koşulları Üzerine”, İhsan Hasret Öztürk&Hüseyin Kamalak ve Hüseyin Gül (Der.), Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik: Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları, İstanbul 2009, s. 126.

²⁰ Toksöz, Fikret, İyi Yönetişim El Kitabı, İstanbul 2008, s. 45-46.

organize eğitim faaliyetleri ile yeni belediyeçilik uygulamaları görülmeye başlanmıştır²¹. 1980’li yıllarda küreselleşmenin etkisiyle uluslararası kuruluşlardan etkilenen kamu yönetimi anlayışı değişmeye başlamış ve Türkiye, Avrupa Birliği’ne uyum çerçevesinde izlenen politikaların da etkisiyle, yeni bir döneme girmiştir²². 1983 yılında Özal Hükümeti’nin sosyal haklara yönelik verilen hizmetleri devlete bir yük gibi görmesi sonucu bu alanlardan devlet çekilmeye başlamıştır. Sağlık, eğitim, konut gibi alanlardaki hizmetler yerel yönetimlere ve özel sektöre kaydırılmış, örneğin yoksulların konut sorununun çözümü için belediyelerin arsa tahsisi yapmasına ve Emlak Kredi Bankası gibi kamu kurumları aracılığıyla özel sektörün konut üretimine kredi sağlaması için çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca 65 yaş aylığı olarak bilinen sosyal yardımların yapılabilmesi için belediyelerden ve muhtarlardan belge alınarak “muhtaçlığın ispatı” şartı getirilmiştir²³. Böylece devletin küçültülmesi, belediye hizmetlerinin bir kısmının özel şirketler aracılığıyla yürütülmesi ile sosyal belediyeçilik anlayışının yaygınlaştırılması sağlanmıştır²⁴.

Çalışmaların etkisiyle hizmetlerinde çeşitlilik yaşayan belediyeler hızlı bir yükselişe geçmiş ve kamu yönetiminde yerini

²¹ Kesgin, Bedrettin, “Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar”, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 23(4), 2014, s. 97.

²² Tokol, Aysen, Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’de Sosyal Politika, 3. Baskı, Bursa 2012, s. 33.

²³ Öztürk, Hasret/Gül, Hüseyin, “Sosyal Belediyeçilik Sosyal Devlete ve Sosyal Haklara Bir Alternatif Mi?”, IV. Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul 2012, s. 208.

²⁴ Negiz, Nilüfer, “Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma ve Değerlendirme Açısından Bir Araştırma”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(2), 2011, s. 324.

yeniden konumlandırarak daha aktif ve etkin hale gelmiştir. Merkezi yönetim yerine sosyal hizmetlerin yerelden sunulması, devletin mali olanaklarını bölgesel ve ekonomik eşitsizlikleri gidermekten uzaklaşmasına sebep olmuştur²⁵. Böylece belediyecilik konusunun kamu yönetimi alanında yeni reformlar doğrultusunda yenilenmesi gerektiği fikri gündeme gelmiştir²⁶.

O dönemde büyük kentlerde yoğunlaşan altyapı, planlama, sosyal yardım gibi konularda yaşanan sorunlara çözüm üretmek adına 1984 yılında büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Kurulan büyükşehir belediyelerinde sosyal politikalarla ilgili sorunlara çözümler oluşturulmuşsa da küçük ölçekli belediyelersosyal görevlerini yerine getirmede sorunlar yaşamaya devam etmiştir²⁷.

2000’li yıllara gelindiğinde ise; hizmetleri iyice çeşitlenen ve gelişen belediyeler, yerel halkın ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziki kalkınmasında, istidamın sağlanmasında rol oynayan kurumlar olarak ön plana çıkmıştır²⁸. Avrupa Birliği’ne uyum süreci doğrultusunda, Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın yerelleşme ve özerklik vurgusu ile yeni kamu yönetimi anlayışı kanunlarda yeniden düzenlemenin yapılmasını sağlamıştır. Bu dönemde 2004 yılında 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu, 2005 yılında 5302

²⁵ Öztürk/Gül, s. 209.

²⁶ Çelik, s. 39.

²⁷ Ersöz, s. 144.

²⁸ Ersöz, s. 144.

sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005 yılında 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 2008 yılında 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Ayrıca 2012 yılında 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile belediyeler yeniden tanımlanmış ve görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi ile 5393 sayılı Belediye Kanunları bugün faaliyet gösteren belediyelerin sosyal nitelikli görevlerinin temel dayanaklarını oluşturmaktadır²⁹. Yeni Belediye Kanunu'yla belediyelere sosyal hizmet sunumunda mühim görev ve sorumluluklar yüklenmiştir. Belediyelerin hizmet sunumunun tamamında engelli, yaşlı, muhtaç ve dar geliri olanların durumlarına yönelik yöntemler kullanacakları belirtilmekte olup, bu husus vurgulanmıştır. Bu kapsamda, sosyal hizmetler ve yardımlar, gençlik ve spor, kültür ve sanat, konut ihtiyacının giderilmesi, işsizliğin önlenmesi gibi amaçlar doğrultusunda, meslek ve beceri kazandırma gibi hizmetler belediyelerin mecburi görevleri arasında yer almıştır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i aşan belediyelerin çocuklar ve kadınlara yönelik koruma evleri açacakları düzenlenmiştir. Böylece belediyelere sosyal hizmet konusunda önemli görev ve sorumluluk yüklenmiştir. Aslında burada uzmanlık gerektiren hizmetlerden olan sosyal hizmetler hususunda belirli bir nüfus ölçütü getirilmesi

²⁹ Pektaş, Ethem Kadri, "Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar", Akademik İncelemeler Dergisi, 5(1), 2010, s. 12.

koşuluyla, bu görevin belirli ölçęęi geçen belediyelere verilmesinin uygun bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Aksi halde belirli büyüklüğün altında olan belediyelerin bu türden hizmetler için yeterli kaynağa sahip olmadığı, kaynakları olsa dahi bu tür sosyal hizmetleri görebilecek nitelikli personelin bulunmadığı bilinen ve görüş birliği olunan bir gerçektir³⁰. Ancak yukarıda bahsedilen kanunda ‘sosyal belediyecilik’ kavramı net olarak tanımlanmamıştır. Buna karşın literatür incelendiğinde sosyal belediyeciliğin tanımının yapılmaya çalışıldığı görölmektedir.

Tarihsel gelişimine ve literatürde yapılan tanımlarına baktığımızda sosyalbelediyeciliğin, yerelde olması ve halka merkezi yönetimden daha yakın olması nedeniyle sosyal politikaların verimli ve etkin şekilde uygulanmasını sağlayan önemli bir yönetim anlayışı olduğunu söyleyebiliriz. Bu konuda Ünal ve Cantürk debelediyelerin bölgedeki bireyler arasında toplumsal ilişkinin iyileştirilmesi, farklı kültürel değerlerle birlikte yaşanması konusunda çalışmalar yaparak toplumsal uyuma katkı sağladığını ifade etmektedirler³¹.

III. SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN TEMEL FONKSİYONLARI

Sosyal belediyecilik; klasik, diğer bir deyişle geleneksel belediyecilik anlayışından daha farklı bir anlamı olan yönetim anlayışdır. Bu anlayış doğrultusunda, belediyeleri altyapı

³⁰ Fidan, s. 104.

³¹ Ünal, Feyzullah/Cantürk, Caner, “Yerel Yönetimler ve Sosyal Politikalar: Sosyal Belediyecilik”, Üçüncü Sektör Ekonomi Dergisi, 49(2), 2014, s. 34.

hizmeti sunan kurumlar olmanın dışında, insanların sosyal ve kültürel hayatına da katkı yapan hizmet birimleri olarak görmektedir. Bu nedenle sosyal bir belediyenin yapması gereken ilk iş hizmet sınırları içerisinde “sosyal doku haritasını” çıkarmak olmalıdır. Bu harita ile belediye sınırları içerisinde yaşayan vatandaşların demografik özellikleri, gelir durumu, kültürel donanımı, eğitim durumu ve sağlık durumu ile ilgili verileri çıkartılarak, hangi kitlenin neye, ne kadar ihtiyacı olduğu belirlenmelidir. Böylece belediyenin sunduğu hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin sağlanacağı gibi yardım ve destekler de doğru kişilere ulaşmış olacaktır³². Çünkü sosyal belediyecilikte amaç sadece ihtiyacı olanlara yardım etmek değil insanları muhtaçlıktan çıkarmaktır. Bu nedenle üretilen sosyal projelerin sorunları çözmeden ziyade önleyici nitelikte olması önemlidir³³. Yereldeki sorunlara çözüm bulan en baş kurumlardan biri olan belediyeler, tarihsel süreç içerisinde merkezi yönetimin görevlerinin bir kısmını devir alarak, sosyal devletin uygulayıcısı durumuna gelmiştir³⁴. Bu görev değişimi, sosyal belediyelerin fonksiyonlarını da etkilemiştir. Akdoğan bunları şu şekilde sıralamaktadır³⁵:

- Sosyalleştirme (Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon);

³² Uçaktürk, Tülay/Uçaktürk, Ahmet/Özkan, Mehmet, “Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Sosyal Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği”, VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Kitabı, 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale 2009, s. 3.

³³ www.manevisosyalhizmet.com, E.T. 03.08.2022.

³⁴ Çelik, s. 32.

³⁵ Akdoğan, s. 44.

Sosyalleşme, bireyin doğumundan başlayıp ailesi, okul hayatı ve meslek yaşamını da kapsayarak ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Sosyalleşme sayesinde birey, yaşadığı topluma adapte olarak gelenek ve görenekleri benimser ve belli başlı davranış kalıplarını öğrenir³⁶. Halka en yakın birimler olarak belediyeler de kültürel etkinlikler ve seminerler, konferanslar, kütüphaneler, kültür merkezleri gibi uygulamalarla bireylerin sosyalleşmesini sağlamaktadır. Bununla beraber bireylerin toplumsal düzene uymalarını ve sosyal ortamın gerektirdiği şekilde davranmalarını sağlayarak “sosyal kontrol” işlevini de yürütmektedir. Engelli, yaşlı, sokak çocuklarını, madde bağımlılarını, terörden ve toplumsal olaylardan etkilenenleri çeşitli sosyal hizmetleriyle topluma kazandırmayı yani sosyalleşmelerini sağlamayı amaçlamaktadır³⁷. Bununla birlikte sosyal belediyeciliğin belki de en önemli amaçlarından biri olan yardıma muhtaç olanları korumak ve toplumsal gruplar arasında değer çatışmasını en aza indirmektedir. Bu kapsamda belediyeler, bireylerin durumlarını gözeterek ihtiyaçlarına uygun hizmetler sunmaya çalışmalıdır³⁸.

- Mobilize Etme (Yönlendirme ve Kılavuzluk Etme); Belediyeler, belirli dönemlerde (özellikle önemli bir olay yaşandığı zamanlarda) topluma kılavuzluk ederek yönlendirme yapmaktadırlar.

³⁶ Pektaş, s. 14.

³⁷ Karataşoğlu, Soner, Yerel Politikalar Çerçevesinde Madde Bağımlısı Gençlerin Sosyal Rehabilitasyonu (Karapürçek İlçesi Rehabilitasyon Merkezi Projesi), Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2009, s. 28-30.

³⁸ Keleş, Sümeyra, Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2008, s. 54.

Örneğin doğal afet durumlarında ihtiyaca göre bilgilendirme ve yönlendirme hizmetleri, sorunlara yönelik çözüm merkezleri, bilgi evleri açarak bireylerin ihtiyaçlarını giderecek, istek ve arzularını gerçekleştirmelerini sağlayacak, eğitimler ile yaşam kabiliyetlerini geliştirecek ve kent konseyleri ile yönetime katılmalarını sağlayacak çalışmalar yürütmektedirler³⁹.

- Yatırım; Sosyal belediye anlayışı ile çalışan belediyeler, merkezi yönetimden gelecek parayı beklemek yerine kendi kaynaklarını yaratmaya çalışmaktadırlar. Bu doğrultuda asfalt fabrikaları kurularak karayollarının asfalt yapım ihalelerine girilmiş, taşınmazlarını kiraya vermeye başlamış, işlettiği düğün salonu, otopark, halk ekmek, halk plajları ile gelirini artırmıştır. Halka ucuz konut yapıp satmak için kent kooperatifleri kurularak sosyal adalet çerçevesinde, düşük gelir grubundan vatandaşların konut sahibi olması hedeflenmiştir. Belediyelerin kentlerde ucuz konut üretimine girmesi, özel sektörde de konutların ucuzlamasına yol açmıştır⁴⁰.

Yine sosyal belediyecilik anlayışı ile geçmişten günümüze halk evleri, gençlik merkezleri ve özel eğitim kurumları ile iş birliği içerisinde mesleki eğitimler, beceri kazandırma kursları düzenlenmekte, istihdam ofisleri açılarak özel sektöre personel yerleştirme yapılmakta ve belediye iştirakleriyle istihdam yaratılmaktadır. Ayrıca ekonomik geliri düşük olan bireyler için ekmek

³⁹ Can, Hasan, “Sosyal Belediyecilik ve Ümraniye”, Yerel Siyaset Dergisi, (185), 2006, s. 18-19.

⁴⁰ Öztürk/Gül, s. 211.

fabrikaları, aşevleri, tanzim satış mağazaları açılarak temel tüketim malzemelerine daha uygun fiyatlarla erişim sağlanmaktadır⁴¹. Tanzim satış mağazalarına en iyi örnek TANSA’lardır. O dönemde %20 ile %40 arası indirimli fiyatlardan satış yapan mağazalar, yoksulların kaliteli mallara uygun fiyata ulaşmasını sağlamıştır. Akabinde Tariş, Çukobirlik, Antbirlik de tanzim satışlar yaparak yüksek satış rakamları elde etmiştir. Bu girişimler daha sonraları örgütlenerek iyice organize olmuşlardır. Fakat “belediye bakkalcılık yapıyor” eleştirileri nedeniyle istenen sonuca ulaşmak pek de mümkün olmamıştır⁴².

IV. SOSYAL BELEDİYESİLİK UYGULAMALARI

Belediyelerce sunulan hizmetlerin çeşitliliği, niteliği, etkinliği ve yoğunluğu belediyelerin büyüklüğüne, sahip olduğu kaynaklara, nitelikli personel durumuna, hizmet sunulan bölgenin gelişmişlik düzeyine göre değişmekle beraber sosyal hizmetlerden yararlanan gruplar aynıdır⁴³. Genelde yaşlılar, engelliler, çocuk ve gençler, kadınlar ve yardıma muhtaçlar olarak kategorize edebileceğimiz bu kesimler için belediyelerin “sosyal belediyecilik” anlayışıyla uyguladıkları hizmetler şunlardır⁴⁴:

⁴¹ Beki, s. 60.

⁴² Bayraktar, Ulaş/Penpecioglu, Mehmet, “Yerel Liderlik, Toplumcu Belediyecilik ve Ali Dinçer: 1977-1980 Dönemi Ankara Belediyesi”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik: Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları, İstanbul 2009, s. 190.

⁴³ Fidan, s. 100.

⁴⁴ Çelik, s. 44.

- Yaşlılar için daha iyi bakım imkânlarının sunulduğu huzur evleri, evde yaşlı bakım hizmetleri, fizik tedavi uygulamaları, aynı ve nakdi sosyal yardımlar, ücretsiz ulaşım hizmetleri, belirli tesislerden ücretsiz veya indirimli yararlanma imkânı ile beraber sosyalleşmelerini sağlamak için kültürel geziler ve eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir⁴⁵. Bu faaliyetler sayesinde yaşlıların toplumsal uyumlarının yanı sıra maddi ve manevi ihtiyaçları karşılanmakta; sosyal organizasyonlarla fiziksel ve ruhsal olarak dinç kalmaları sağlanmaktadır⁴⁶.

- Engelli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik belediyelerin en önemli hizmeti kentsel alanların engelli vatandaşların kullanımına uygun şekilde (erişilebilirlik) tasarlanmasını sağlamaktır. Bununla birlikte rehabilitasyon hizmetleri, eğitimler, meslek edindirme kursları, çeşitli aktiviteler, geziler ve engelliliklerine uygun malzeme ve ekipman temini (beyaz baston gibi) ile topluma uyumları sağlanmaktadır⁴⁷.

- Son dönemlerde gençlere, kendilerini iyi ifade etmelerini sağlayacak ortamların sunulması ve kişisel gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla gençlik merkezleri açılmaktadır. Gençlerin madde alışkanlığını önlemek, eğitimlerine, sosyal ve kültürel katkı sağlamak amacıyla kültür merkezleri önemli fonksiyonlar üstlenmekte,

⁴⁵ Çiçek, Eda, Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Politikaları: Batı Akdeniz Örneği, Türkiye Belediyeler Birliği, Ankara 2012, s. 104.

⁴⁶ Çelik, s. 46.

⁴⁷ Kesgin, s. 6.

gençlerin boş zamanlarını değerlendirecekleri sanat ve eğitim kursları kapsamında müzik, tiyatro, resim, yabancı dil kursları, yazarlık atölyesi, bilgisayar kursları gibi faaliyetler verilmektedir. Çocuklar için eğitimlerine katkıda bulunmak amacıyla kurslar, yeterli beslenmeleri için gıda desteği, sokak çocuklarının eğitime ve sosyal hayata katılması ve sokaklardan kurtarılması için rehabilitasyon çalışmaları, kreş ve gündüz bakımevleri, koruyucu sağlık hizmetleri, onlara yönelik çeşitli kültürel etkinlikler, çocuk bahçeleri ve bahçeler yapılmaktadır⁴⁸.

- Yoksullara sosyal belediyecilik kapsamında aynı ve nakdi sosyal yardımlar, aşevleri, toplu konut inşası gibi hizmetler sunulmaktadır⁴⁹. Ayrıca işsizliği azaltmak amacıyla meslek edindirme kursları, istihdam ofisleriyle işe yerleştirme hizmetleri de sunulmaktadır⁵⁰.

- Kadınlar için 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’a destek olması amacıyla kadın sığınma evleri açılmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınlar için psikolojik desteğin yanı sıra gönüllü avukatlarla iş birliği yaparak bilgi masası/danışma merkezleri kurmakta ve kadınlara hakları konusunda bilgilendirme çalışmaları da yürütmektedir⁵¹.

⁴⁸ Akarsu, S, Sosyal Belediyecilik: Zeytinburnu Belediyesi Örneği, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014, s. 55.

⁴⁹ Genç Yusuf / Barış, İsmail, Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerinden Yönetimin İşlevselliği, The Journal of Academic Social Science Studnes, International Journal of Social Science, 2015, (32), s. 100.

⁵⁰ Çelik, s. 48.

⁵¹ Karataş, Sultan/Şener, Ülker/Otaran, Nur, Kadın Sığınma Evleri Klavuzu, TCBaşbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, ISBN 978-975-19-4423-8, 2008, s. 100.

V. SOSYAL BELEDİYECİLİK UYGULAMALARININ TEMEL SORUNLARI

Türkiye’de belediyelerin sosyal belediyecilik adına yaptıkları çalışmalara bakıldığında birçok eksik yanları olduğu görülmektedir⁵². 1940’larda başlayan ve günümüze kadar devam eden süreçte belediyeler, pek çok reform yaşamış olsa bile görevlerini yerine getirme konusunda hala sorunlar yaşamaktadır. Özellikle 2000’li yıllarda kavramlaşan sosyal belediyecilik uygulamalarında kendisini çok daha net şekilde gösteren sorunların başında kaynak yetersizliği, belediyeler arasında eşgüdüm sorunu ile merkezi yönetim ile belediyeler arasındaki siyasi uyumsuzlıklardan kaynaklı sorunlar gelmektedir⁵³.

Uygulamalara bakıldığında sosyal belediyeciliğin, yoksullara ve ihtiyacı olanlara belirli dönemlerde aynı ya da nakdi yardım yapılması veya zor zamanlarda parasal yardım yapılması şeklinde dar bir anlamda algılandığı görülmektedir. Bu nedenle birçok belediye, sosyal belediyeciliği yapılacak en son aşama olarak değerlendirmekte ve hiçbir amacı olmayan sosyal projeler üretmektedirler⁵⁴. Ayrıca sosyal belediyeciliğin siyasi rant aracı olarak görülmesi de bir diğer önemli sorundur. Bu bağlamda yoksullara yakacak, gıda gibi yardımların yapılması, öğrencilere burs verilmesi, kart uygulamaları ile nakdi yardımların yapılması gibi bir takım sosyal projelerle oy avcılığı yapmaya çalışılmaktadır. Partizanlık, kayırmacılık, keyfilik gibi

⁵² Ersöz, s. 45.

⁵³ Çelik, s. 49.

⁵⁴ Uçaktürk/Uçaktürk/Özkan, s. 5.

uygulamaların hâkim olduğu bu anlayışın temelinde sunulan hizmetlerin bir hak olarak toplum üyeleri (vatandaşlar) tarafından görülmemesi yatmaktadır. Sunulan hizmetlerin halka bir lütuf gibi sunulması; bu sayede halkta minnet duygusunu uyandırma ve siyasi rant elde etme amacı güdülmektedir⁵⁵. Keza İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinde, İzmir ve Bursa Büyükşehir Belediyeleri ile Giresun Belediyesi’nde yapılan çalışmada, belediyelerin alışılmış gıda ve yakacak yardımı, kırtasiye ve okul yardımı ya da burs verilmesi şeklinde sosyal projelerin uygulandığı tespit edilmiştir. Aynı ve nakdi yardımları da kapsayan bu projelerin belediyelerin bütçesindeki payı ise %1 olarak belirlenmiştir. Esasen buradan sosyal belediyecilik anlayışının hayırseverlik olarak yorumlandığı net şekilde anlaşılmaktadır⁵⁶. Oysa sosyal belediyecilik, yoksulların bireysel ve ailevi olarak içinde buldukları koşullar dikkate alınarak daha duyarlı politikaların geliştirilmesini gerektirmektedir⁵⁷.

Sosyal belediyecilik ancak ekonomik imkânlarla paralel yerine getirilebilmektedir. 2012 yılında 6360 sayılı Kanun’la genel bütçe vergi gelirlerinden yerel yönetimlere aktarılan pay oranları Büyükşehir Belediyelerinin il sınırları içindeki genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı %5’lik pay %6’ya çıkarılmışsa da yeterli olamamakta ve belediyelerin

⁵⁵ Pektaş, s. 16-17.

⁵⁶ Sosyal Politika Forumu Yoksulluğun Azaltılmasına Yönelik Merkezi ve Yerel Yönetim Politikaları: Yerel Yönetişim Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 2007, s. 62-63.

⁵⁷ Öztürk/Gül, s. 215.

öz gelirleri de ihtiyacı karşılamamaktadır. Buna bağlı olarak belediyelerin sosyal hizmetlere ayırdıkları pay sınırlı kalmaktadır⁵⁸. Bu durumda bütçeye sahip olan belediyelerin sosyal belediyeçilik yapmaları pek de mümkün değildir⁵⁹.

Kaynak yetersizliği sorununu aşmak için genel olarak borçlanma yöntemini kullanan belediyeler, sağlanan ekonomik kaynağı genel olarak faydası gelecek yıllarda görülecek yatırımlara harcamak yerine, günlük ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak kullanma eğilimi göstermektedirler⁶⁰. Personel maaşları, ödenek ve yolluklar, kırtasiye giderleri tüketime yönelik harcamalar gibi. Dolayısıyla sağlanan kaynak, ileride belediyeye yeni kaynak sağlamamakta ve belediyelerin kaynak yetersizliği sürekli devam etmektedir.

Sosyal belediye uygulamalarının bir diğer önemli sorunu, yapılan yardım ve hizmetlerin kapsamı ve standardı konusunda kanunlarla belirlenmiş bir netliğin olmamasıdır. Bu nedenle belediyeler, sosyal hizmetlerini sunarken keyfi davranmakta; aynı hizmet bir bölgeden diğerinde değişiklik göstermektedir⁶¹. Standardizasyonun olmaması ve hizmetlerin tanımlarının netleştirilmemesi sonucu belediyeler, sosyal hizmetleri merkezi yönetimin uzantısı olarak görmekte ve yerelin ihtiyaç ve isteklerinden

⁵⁸ Yılmaztürk, Aysun/Güler, Tahsin, Sosyal Devlet Anlayışının Yerel Karşılığı: Sosyal Belediyeçilik ve Temel Sorunları, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 6(1), 2017, s. 16.

⁵⁹ Pektaş, s. 17-18.

⁶⁰ Arıkboğa, Ülkü, "Türkiye'de Belediyelerin Gelir Yapısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Mustafa Kemal Üniversitesi", Sosyal Bilimler Dergisi, 13(33), 2016, s. 279.

⁶¹ Kesgin, s. 17.

ziyade bağlı olduğu siyasi iradenin politikalarını uygulamaya çalışmaktadır⁶².

Belediyelerin, sosyal belediyeciliği yanlış anlamaları nedeniyle sosyal yardım ve hizmetlerin önemini, sosyal barışa ve kalkınmaya katkısını, sosyal düzenin ve huzurun tesisindeki etkinliğini kavrayamadıkları gibi sosyal belediyecilik kapsamında gereksiz harcamaların yapılmasına da neden olmaktadır⁶³.

Belediyeler, birçok sosyal projelerine amaçsız ve plansız şekilde başlamakta; hizmetlerin kalitesi, etkinliği ve verimliliği ile ilgili herhangi bir ciddi denetimden geçirilmemektedir. Projelerin plansız ve amaçsız oluşu, uzun vadeli ve sürdürülebilir olmasına engel olmaktadır⁶⁴. Amacı olmayan hizmetler ve programlar sorunun çözümüne katkı sağlamamakta ve aynı sorunlar ile devamlı mücadele edilmeye çalışılmaktadır. Şeffaf, tarafsız olmak yerine partizan bir tutumla sunulan hizmetler tüm toplumun sorunlarını çözmek veya azaltmak yerine küçük bir grup seviyesinde kalmaktadır⁶⁵.

VI. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Toplumun ekonomik ve sosyal kalkınmasında büyük önem taşıyan sosyal belediyecilik anlayışına bakıldığında, kanunlarda

⁶² Seyyar, s. 37.

⁶³ Demir, İrfan, Yerel yönetimlerin Sosyal Politika Fonksiyonları: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2006, s. 145.

⁶⁴ Çöpoğlu, Mustafa, “Sosyal Belediyecilik”, Türkiye Belediyeler Birliği İller ve Belediyeler Dergisi, (756), 2011, s. 71.

⁶⁵ Kesgin, s. 148-150.

kendisine hala tam olarak yer bulmasa da pratikte uygulandığı görülmektedir. Sosyal belediyeçiliğin doğru olarak anlaşılması, toplumun bütününe kapsayacak şekilde uygulanması ve sorunlara çözüm niteliği taşıması için öncelikli olarak kavramın kanunlarda net olarak tanımlanması ve standardının oluşturulması gerekmektedir. Böylece uygulamada yaşanan keyfiyet, yerelin ihtiyaç ve isteklerinden ziyade siyasi iradenin hedeflerine uygun planlama ve çağın gereklerine göre sosyal ve kültürel içerikli hizmetlerin üretilmesi mümkündür.

Aslında çıkarılan belediye kanunlarına bakıldığında, sosyal belediyeçilik için belediyelere görev ve yetkinin yeterli düzeyde verildiği görülmektedir. Özellikle 1580 sayılı Kanun'un, çıkarıldığı 1930'lu yıllar göz önüne alındığında zamanına göre ilerici ve vizyoner bir kanun olduğu görülmektedir. Sorun, belediyelerin kötü yönetilmesi ve kaynak yetersizliğidir. Merkezi idarenin belediyeleri siyasi rant aracı olarak görmesi ve buna bağlı kaynak aktarımında şeffaf ve adil olunmaması, belediyelerin olması gerektiği gibi sosyal belediyeçilik yapmasına engel olmuştur.

Bu amaçla hizmetlerin başta sivil toplum kuruluşları olmak üzere toplumun farklı kesimlerinin bir araya getirilerek planlanması, hizmetler için uzmanlardan görüşlerin alınması ve yerele istek ve ihtiyaçlarının mutlaka sorulması gerekmektedir. Tüm bu süreç; adam kayırma ve yandaşlık yapmaktan vazgeçilerek hakkaniyet ve liyakat çerçevesinde sürdürülmelidir. Ancak bunu sağlayan belediyeler sosyal belediyeçilikte başarı sağlayabileceklerdir.

Neticede sosyal belediyeçilik günümüzde sosyal devletin

devamı olmaktan, sosyal hak temelli programların uygulanmasından çok uzaktır. Genellikle kente göçün sebep olduğu yoksulluk ile mücadelede ya da engelliler, yaşlılar gibi bakıma ihtiyaç duyanların problemlerine acil çözümler bulmak gibi geçici olan, belirli kuralları ve amacı olmayan düzensiz yardımlarla sosyal belediyecilik yapılmaktadır. Diğer bir deyişle yapılan gıda, yakacak yardımları, burslar, meslek edindirme kursları, kadın sığınma evleri günlük ihtiyaçları giderecek biçimde geçici ve kısa vadelidir. Sosyal haklar çerçevesinde sistematik olarak planlanmamış bu uygulamalar, sosyal devlet ve sosyal haklar anlayışından oldukça uzak ve kopuk uygulamalar olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

AKDOĞAN, Yalçın: “Sosyal Belediyecilik”, *Yerel Siyaset Dergisi*, (3), 2006, s. 44-45.

ARIKBOĞA, Ülkü: “Türkiye’de Belediyelerin Gelir Yapısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 2016, s. 276-297.

BARKER, Robert Lee, *The Social Work Dictionary* (4th ed.), Washington DC. 1999.

BATAL, Salih: “Türkiye’de Sosyal Devlet Kavramının Dönüşümü, Türkiye’de Sosyal Belediyecilik”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(2), 2015, s. 221-245.

BAYRAKTAR, Ulaş/PENPECİOĞLU, Mehmet: “Yerel Liderlik, Toplumcu Belediyecilik ve Ali Dinçer: 1977-1980 Dönemi Ankara Belediyesi”, İhsan Kamalak ve Hüseyin Gül (der.), Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik: Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları, İstanbul 2009.

BEKİ, Abdulhakim: Türkiye’de Sosyal Belediyecilik (Ümraniye Belediyesi Örneği), İstanbul 2009.

CAN, Hasan: “Sosyal Belediyecilik ve Ümraniye”, Yerel Siyaset Dergisi, 1(5), 2006, s. 18-19.

ÇELİK, Mehmet Beşir: Sosyal Belediyecilik Bağlamında Bilgi Evi Uygulamaları: Zeytinburnu Belediye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya 2019.

ÇETİN, Hüsamettin: “Sosyal Adalet, Sosyal Hizmetler ve Bütçe”, Toplum Ve Sosyal Hizmet Dergisi, 26(2), 2015, s. 145-158.

ÇİÇEK, Eda: Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Politikaları: Batı Akdeniz Örneği, Türkiye Belediyeler Birliği, Ankara 2012.

ÇÖPOĞLU, Mustafa: “Sosyal Belediyecilik”, Türkiye Belediyeler Birliği İller ve Belediyeler Dergisi, (756), 2011, s. 62-71.

DEMİR, İrfan: Yerel yönetimlerin Sosyal Politika Fonksiyonları: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli 2006.

ERBAY, Yusuf/AKGÜN, Hasan: Modernleşmeden Küreselleşmeye Türkiye’de Yerel Yönetimler Tarihi ve Bugünü, İstanbul 2013.

ERSÖZ, Halis Yunus: Sosyal Politikalarda Yerelleşme, İstanbul 2011.

ERTÜRK, Sabri: Küreselleşen Dünyada Küreselleşemeyen Sosyal Adalet, İstanbul 2016.

FİDAN, Ali: Sosyal Politikaya Katkısı Açısından 5393 sayılı Kanunu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006.

GENÇ, Yusuf/BARIŞ, İsmail: Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerinden Yönetiminin İşlevselliği, The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science, (32), 2015, s. 95-117.

SALLAN GÜL, Songül: Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskaçında Refah Devleti, Ankara 2006.

GÜL, Hüseyin/MEMİŞOĞLU, Dilek: “Yapısal Değişim Sorunu Çerçevesinde Yönetimsel Reform”, M. Akif Çukurçayır ve Gülise Gökçe (Der.), Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları, Konya 2007.

GÜLER, Mahmut: “Toplumcu Belediyeciliğin Doğuş Koşulları Üzerine”, İhsan Hasret Öztürk & Hüseyin Kamalak ve Hüseyin Gül (Der.), Yerel Yönetimlerde Toplumcu Belediyecilik: Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları, İstanbul 2009.

HEYWOOD, Andrew: (2014), Küresel Siyaset, Uslu N. ve Özdemir, H. (Çev.), Ankara 2014.

KARATAŞ, Sultan/ŞENER, Ülker/OTARAN, Nur: Kadın Sığınma Evleri Kılavuzu, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, ISBN 978-975-19-4423-8, Aralık 2008.

KARATAŞOĞLU, Soner: Yerel Sosyal Politikalar Çerçevesinde Madde Bağımlısı Gençlerin Sosyal Rehabilitasyonu (Karapürçek İlçesi Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Projesi), Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2009.

KAYA, Erol/ŞENTÜRK, Hulusi: Muhafazakâr Demokraside Yerel Yönetim Vizyonu, İstanbul 2007.

KELEŞ, Sümeyra: Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2008.

KELEŞ, Ruşen/DURU, Bülent: “Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, Mülkiye Dergisi, 32(261), 2008, s. 27-44.

KESGİN, Bedrettin: Yoksulluğa Yerel Müdahale Sosyal Belediyecilik Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008.

KESGİN, Bedrettin: “Engellilere Yönelik Yerel Sosyal Politikalar”,
Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 23(4), 2014, s. 1-15.

KILIÇARSLAN, Fatih: “Sosyal Belediyecilik Nasıl Olmalı”,

<http://www.manevisosyalhizmet.com/?p=383> Erişim Tarihi:
03.08.2022.

NEGİZ, Nilüfer: “Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri
Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma ve
Değerlendirme Açısından Bir Araştırma”, Süleyman Demirel
Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(2), 2011,
s. 323-341.

ORTAYLI, İlber: Türkiye İdari Tarihi, Ankara 2008.

ÖZDEMİR, İsmail Mansur: Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal
Devlet ve Sosyal Hizmetler, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008.

ÖZTÜRK, Hasret/GÜL, Hüseyin: “Sosyal Belediyecilik Sosyal
Devlete ve Sosyal Haklara Bir Alternatif Mi?”, IV. Sosyal Haklar
Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul 2012, s. 205-220.

PEKTAŞ, Ethem Kadri: “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik
Uygulamaları ve Temel Sorunlar”, Akademik İncelemeler Dergisi,
5(1), 2010, s. 5-22.

SEYYAR, Ali: “Yerel Yönetimin Gelişiminde Sosyal Politikaların
Önemi”, Sosyal Siyaset Dergisi, (25), 2008, s. 30-35.

Sosyal Politika Forumu Yoksulluğun Azaltılmasına Yönelik Merkezi ve Yerel Yönetim Politikaları: Yerel Yönetişim Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 2007.

SUNAL, Onur: “Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 66(3), 2011, s. 283-305.

ŞEN, Mustafa: “Bütüncül Belediyecilik Yaklaşımı Kültürel Belediyeciliğe Giden Yolda Bir Aşama: Sosyal Belediyecilik” www.sosyalpolitikalar.com.tr/dergboeluemler/kapak-/kapak-dosyasi/29-uetuencuel-belediyecilik-yaklamkueltuerel-belediyecilie-giden-yolda-bir-aama-sosyal-belediyecilik.html, Erişim Tarihi: 05.12.2020.

TOKOL, Aysen: Sosyal Politika Kavramı, Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’de Sosyal Politika, 3. Baskı, Bursa 2012.

TOKSÖZ, Fikret: İyi Yönetişim El Kitabı, İstanbul 2008.

UÇAKTÜRK, Tülay/UÇAKTÜRK, Ahmet/ÖZKAN, Mehmet: “Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Sosyal Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği”, VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Kitabı, 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale 2009.

ÜNAL, Feyzullah/CANTÜRK, Caner: “Yerel Yönetimler ve Sosyal Politika(lar): Sosyal Belediyecilik”, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 49(2), 2014, s. 31-49.

ÜNLÜ, Ufuk: “Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Belediyecilik Uygulamalarına Entegre Edilmesi” Sayıştay Dergisi, (102), 2016, s. 63-89.

YILMAZTÜRK, Aysun/GÜLER, Tahsin: “Sosyal Devlet Anlayışının Yerel Karşılığı: Sosyal Belediyecilik ve Temel Sorunları”, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 6(1), 2017, s. 1-23.

İnternet Yayınları

1580 sayılı Belediye Kanunu,

<http://www.yds.gov.tr/dosyalar/1326978039-1580.pdf>

Erişim Tarihi: 11.12.2022.

5393 sayılı Belediye Kanunu,

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>

Erişim Tarihi: 11.12.2022.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu,

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5216&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Erişim Tarihi:12.12.2022.

6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu,

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6360&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Erişim Tarihi: 15.12.2022.

1982 Anayasası, Resmi Gazete, 09/11/1982,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Erişim Tarihi: 16.12.2022